

УДК 331.101.262 (477)-057.19

О. М. НОСИК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
та адміністрування Національного
фармацевтичного університету, Харків
nosik_e@mail.ru

НЕПРАЦЮЮЧИЙ ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ В УКРАЇНІ: ЗМІСТ ТА НАСЛІДКИ

Розкрито зміст категорії непрацюючого людського капіталу як економічних відносин з вилучення з різних причин із суспільного обороту сформованого і накопиченого запасу знань, здібностей, навичок та вмінь людини, збільшення масштабів якого є деструкцією національного людського капіталу та чинником його деградації. За критерієм суспільного застосування та віддачі визначено головні типи непрацюючого людського капіталу — абсолютно, відносно та формально непрацюючий людський капітал. Доведено, що збільшення непрацюючої частки національного людського капіталу призводить до зростання негативного людського капіталу.

Ключові слова: людський капітал, непрацюючий людський капітал, абсолютно, відносно та формально непрацюючий людський капітал, деструкції людського капіталу, негативний людський капітал.

JEL Classification: E24, J24.

Постановка проблеми. Значне зростання у структурі національного людського капіталу України непрацюючої частки є одним із проявів його деструкцій у сучасний період локальних та глобальних суспільних трансформацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розкриттю негативних змін у структурі людського капіталу присвячено роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: С. Архієреєв, Р. Капелюшніков, Ю. Корчагін,

А. Лук'янова, О. Мацькевич, В. Петренко. Але у сучасний період зміст, головні типи та соціально-економічні наслідки збільшення непрацюючого людського капіталу не отримали ще необхідного рівня теоретичного аналізу.

Формулювання цілей. Метою статті є розкриття змісту економічної категорії непрацюючого людського капіталу та на цій методологічній основі обґрунтування його головних типів і причин збільшення в Україні.

Виклад основного матеріалу. Непрацюючим слід вважати людський капітал, який є сформованим та накопиченим, але не реалізованим у суспільній практиці (виробництві, соціальній сфері, культурі та ін.), що призводить до різноманітних економічних, соціальних, гуманітарних втрат як його власників і користувачів, так і суспільства в цілому. Сучасні дослідники людського капіталу характеризують непрацюючий капітал як «фіктивний людський капітал» — сукупність незадіяних здібностей кваліфікованих людських ресурсів, які в силу різних обставин не використовуються у виробничо-господарському процесі, але споживають ресурси (заробітна плата), зменшуючи у результаті комерційний ефект суб'єктів господарювання [1, с. 237]; «людський капітал, що простоює», вкладення у який стають швидше відрахуванням з добробуту суспільства, а не джерелом його збільшення [2, с. 44].

За критерієм суспільного застосування та віддачі можна виокремити такі типи непрацюючого людського капіталу:

— людський капітал, який не застосовується внаслідок незайнятості його власника у суспільному виробництві — абсолютно непрацюючий людський капітал;

— людський капітал зайнятого у продуктивній діяльності індивіда, який не використовується через диспропорції між його потенційним і реально необхідним для певного напрямку застосування запасом — відносно непрацюючий людський капітал.

Слід підкреслити, що є цілком природним, коли якась частка запасу людського капіталу не використовується внаслідок об'єктивно існуючих у кожний період часу диспропорцій між потребами конкретного виду діяльності у певних знаннях, здібностях, навичках, вміннях людини і їх запасом у неї. Якщо запас людського капіталу якісно й кількісно перевищує ці потреби, то закономірно, що певна його частка «простоює», не працює.

Крім того, можливою є ситуація, коли формальні посвідчення рівня запасу людського капіталу не відповідають його реальному обсягу. Це формально непрацюючий людський капітал, незадіяність якого пов'язана з невідповідністю визначеного у свідоцтвах про освіту та кваліфікацію рівня

знань, навичок та вмінь людини і реальним запасом її людського капіталу, що унеможливує його використання відповідно до отриманої освіти. Людина з неякісною вищою освітою і «липовим» дипломом не бажає працювати робітником, але і не здатна займатися інтелектуальною діяльністю і працювати за фахом. Це також складова непрацюючого або навіть негативного людського капіталу [3].

Деструкцією людського капіталу є таке збільшення його непрацюючої частки, що призводить до значних негативних наслідків та втрат. По-перше, не компенсуються та не мають позитивної віддачі витрати на формування запасу людського капіталу, що не працює (простоює). По-друге, внаслідок невикористання запас людського капіталу морально зношується, втрачає вартість, деградує. По-третє, невикористання накопиченого людського капіталу виступає для інвесторів демотивуючим фактором щодо інвестицій у людський розвиток. Як наслідок — непрацюючий людський капітал не тільки декомерціалізується, а і декапіталізується. Таким чином, зростання непрацюючої частки людського капіталу є деструкцією, яка призводить до його редукції у людський потенціал, що не є задіяним у суспільному виробництві, наслідком чого є його реальна втрата як фактора зростання вартості.

На індивідуальному рівні зазначена деструкція людського капіталу може проявлятися, наприклад, якщо людина, яка за рівнем освіти і кваліфікації спроможна надавати послуги складної праці, зайнята простою працею чи працює не за фахом. Це призводить до втрати доходу, статусу та ін. На рівні фірми деструкція специфічного людського капіталу пов'язана з тим, що витрати фірми на професійне навчання працівника не мають віддачі у зв'язку з тим, що він не використовує в силу об'єктивних і суб'єктивних (опортуністична поведінка) причин отримані знання та навички у виробничому процесі.

На національному рівні зростання абсолютно і відносно непрацюючого людського капіталу призводить до кількісних та якісних втрат людських ресурсів соціально-економічного розвитку.

Показниками непрацюючого людського капіталу в Україні можуть бути дані про кількість не зайнятих трудовою діяльністю громадян, які перебували на обліку в державній службі зайнятості, кількість безробітних (табл. 1), навантаження не зайнятих трудовою діяльністю громадян на вільні робочі місця за професійними групами (табл. 2). Слід підкреслити, що ці дані не демонструють усього масштабу незайнятості наявного людського капіталу, але дозволяють виявити таку його складову, як непрацюючий людський капітал.

**Рівень абсолютно непрацюючого людського капіталу в Україні
(2006–2013 рр.)¹**

Показники	2006	2013	У середньому за рік	Середньорічна кількість у % до економічно активного населення
Кількість не зайнятих трудовою діяльністю громадян, які перебували на обліку в державній службі зайнятості, тис. осіб	759,5	487,7	623,1	3,0
Безробітне населення (за методологією МОП), тис. осіб	1513,7	1576,4	1545,1	7,5
Економічно активне населення працездатного віку, тис. осіб	20545,8	20478,2	20512,0	100

¹ Розраховано автором на базі джерел [4; 5].

Дані табл. 1 свідчать, що протягом 2006–2013 рр. щорічно кількість не зайнятих трудовою діяльністю громадян, які перебували на обліку в державній службі зайнятості, складала у середньому 3% економічно активного населення працездатного віку, кількість безробітного населення (за методологією МОП) — відповідно 7,5%. Спираючись на ці дані, можна стверджувати про наявність у структурі національного людського капіталу абсолютно непрацюючого капіталу — 3–7,5%.

У 2012 р. навантаження на одне вільне робоче місце керівників, професіоналів і фахівців складало 27 осіб, кваліфікованих робітників — 54 особи, тобто на одного працюючого припадало відповідно 26 і 53 непрацюючих за фахом і кваліфікацією (абсолютно непрацюючий людський капітал).

Деструкція людського капіталу, пов'язана із збільшенням його абсолютно, відносно і формально непрацюючої складової, є одним із чинників формування та накопичення негативного людського капіталу, застосування якого призводить до суспільних втрат. Непрацюючий людський капітал трансформується у негативний, оскільки може бути реалізованим у різних галузях тіньової діяльності, у тому числі протизаконної, тобто мати від'ємну віддачу для суспільства.

Динаміка навантаження не зайнятих трудовою діяльністю громадян на вільні робочі місця за професійними групами у 1999–2012 рр.¹ (на кінець звітного періоду, осіб)

Роки	Усього	У тому числі за професійними групами					
		Керівники ¹ , професіонали, фахівці	Кваліфіковані робітники ²	Найпростіші професії	Співвідношення навантаження на вільні робочі місця професійних груп до найпростіших професій (рази)		
					Керівники, професіонали, фахівці	Кваліфіковані робітники	У цілому по 2-х групах
1999	24	76	60	55	1,4	1,1	2,5
2000	17	58	66	48	1,2	1,4	2,6
2001	11	33	41	31	1,06	1,3	2,36
2002	9	23	36	28	0,8	1,3	2,1
2003	7	18	35	24	0,75	1,5	2,25
2004	6	14	30	18	0,78	1,7	2,48
2005	5	12	24	12	1,0	2,0	3,0
2006	5	12	26	9	1,3	2,9	5,2
2007	4	10	30	7	1,4	4,3	5,7
2008	10	21	71	14	1,5	5,01	6,51
2009	8	18	49	9	2,0	5,4	7,4
2010	9	21	51	10	2,1	5,1	7,2
2011	8	21	51	10	2,1	5,1	7,2
2012	11	27	54	13	2,08	4,2	6,28

¹ Розраховано автором на базі джерела [6].

¹ До групи «Керівники» належать законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управлінці).

² До групи «Кваліфіковані робітники» належать такі групи незайнятих громадян у розрізі професій (за методологією МОП), як: кваліфіковані робітники з інструментом, кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, приборозведення та рибальства, робітники з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин.

Характеризуючи негативний людський капітал, треба зауважити, що, по-перше, не є обґрунтованим підхід тих дослідників, які вважають, що не будь-які інвестиції в людину можуть бути визнані вкладеннями в людський капітал, а лише ті, які суспільно доцільні та економічно необхідні. Наприклад, витрати, пов'язані з кримінальною діяльністю, не є інвестиціями в людський капітал, оскільки суспільно недоцільні і шкідливі для суспільства [7]. Вважаємо, що використання критерію суспільної доцільності щодо виокремлення інвестицій у людський капітал є некоректним, оскільки людський капітал як запас створюється інвестиціями, які на момент їх здійснення дуже часто неможливо розділити на суспільно необхідні та шкідливі, оскільки віддача від них буде отримана у майбутньому і вона може бути як соціально позитивною, так і негативною. Наприклад, особи, що здійснюють економічні злочини, можуть мати вищу освіту, як і законослухняні громадяни. Отже, з цієї точки зору інвестиції в освіту майбутніх злочинців були для суспільства недоцільними, отже вони не формують людський капітал. На нашу думку, позитивний та негативний людський капітал розрізняються не інвестиціями, а суспільними ефектами, які будуть отримані значно пізніше інвестицій. Так, за аналогією інвестицій у капітал здоров'я, як справедливо вважає І. Розмаїнський, його динаміка майже не залежить від раціонального зіставлення майбутніх вигід і витрат, оскільки при прийнятті рішень про вкладення в здоров'я вони не відомі, а визначаються в основному ступенем «життєрадісності», особливостями орієнтації на середню думку, звичками, соціальними нормами і правилами [8]. Отже, інвестиції у людину на момент їх здійснення є джерелом її людського капіталу (як позитивного, так і негативного), а їх суспільну доцільність чи шкідливість можна оцінити тільки після використання його власником як ресурсу досягнення певних цілей, у тому числі й асоціальних та незаконних.

По-друге, негативним може бути як непрацюючий, так і працюючий людський капітал. В. Петренко та О. Мацькевич обґрунтовано визначають кваліфіковані людські ресурси підприємства, які з певною мотивацією, «паразитуючи» у структурі підприємства та здійснюючи тіньову діяльність, перешкоджають отриманню корисного (ефективного) результату та не відповідають суспільним морально-етичним нормам та цінностям, деструктивним людським капіталом [1, с. 237].

На нашу думку, ознакою негативного людського капіталу є не відсутність позитивної віддачі, внаслідок його суспільної незайнятості, а від'ємна для суспільства віддача, пов'язана з його асоціальним використанням. Отже, непрацюючий людський капітал, який знаходить застосування у тіньовій економіці, перетворюється на негативний людський капітал.

Показником рівня негативного людського капіталу в Україні є частка зайнятих у неформальному секторі економіки. Як підкреслено у Національній доповіді «Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості», у цьому секторі, який вочевидь не забезпечує ані задоволення потреб, ані високої продуктивності, ані належних доходів, сконцентровано 23,1% усіх зайнятих [9, с. 6]. Майже чверть зайнятих в Україні реалізують свої знання, здібності, навички і вміння у тіньовому секторі економіки, який здебільшого є орієнтованим не на додавання, а на вилучення корисного ефекту національного людського капіталу.

Негативний людський капітал є асоціальним капіталом. С. Архієреєв, визначаючи соціальний капітал як інституційний людський капітал, обґрунтовано вважає, що категорії соціального й асоціального капіталу описують капітал, за функціонування якого спостерігаються наслідки для інших суб'єктів, в першому випадку — позитивні, у другому — негативні. На його думку, в основу визначення асоціального капіталу, на протигагу соціальному капіталу, має бути покладена поведінка, що йде врозріз з нормами, спрямована на витягання корисного ефекту з діяльності інших суб'єктів [10, с. 27].

Для України характерним є формування та накопичення асоціального людського капіталу. Як підкреслює В. Степаненко: «Якщо дослідити історію походження українського економічного капіталу, то легко помітити, що він сполучений з тими символічними капіталами, які пов'язані з посадою або владою. На прикладі наших можновладців ми бачимо, що багато з них конвертували свої фінансові капітали в політичні, символічні та інші капітали неекономічного характеру. І навпаки, ті, хто мав соціально-політичні дивіденди, отримали матеріальні прибутки» [11]. Треба підтримати точку зору В. Степаненко, оскільки соціальний капітал української економічної та політичної еліти за критерієм суспільної віддачі є переважно асоціальним, спрямованим на «витягання корисного ефекту з діяльності інших суб'єктів». За розрахунками С. Архієреєва, Україна за співвідношенням коефіцієнтів асоціального (негативного) і соціального (позитивного) капіталів належить до групи європейських країн з інтервалом його значення 1,2–1,5 [10, с. 31]. Тобто у сучасний період в Україні коефіцієнт асоціального капіталу у 1,2–1,5 раза перевищує коефіцієнт соціального капіталу.

Важливо підкреслити, що в Україні відтворення асоціального капіталу є розширеним та складає реальну загрозу соціально-економічному розвитку, оскільки призводить до масштабного перерозподілу ресурсів і результатів національної економіки на користь окремих груп, діяльність яких має деструктивні макроекономічні і соціальні наслідки. Асоціальний (негативний людський) капітал є одночасно і фактором, і продуктом тінізації національної економіки, корупції, злочинності та ін.

Висновки. Категорія непрацюючого людського капіталу відображає соціально-економічні відносини з вилучення за різними причинами із суспільного обороту частки сформованого і накопиченого запасу знань, здібностей, вмінь та навичок людини, збільшення масштабів якого є проявом деструктивних змін людського капіталу та фактором його деградації. Людський капітал не працює абсолютно, якщо є виключеним із суспільно-продуктивного використання; відносно, якщо він використовується у тих видах діяльності, які не відповідають рівню накопиченого запасу знань; формально, що обумовлено невідповідністю засвідченого документами про освіту і реального запасу знань людини. Збільшення непрацюючої частки національного людського капіталу є його деструкцією, що свідчить про втрату ним ролі фактора соціально-економічного розвитку. Непрацюючий людський капітал при його використанні у тіньовій економіці трансформується у негативний, ознакою якого є від'ємна для суспільства віддача, пов'язана з його асоціальним використанням.

Тіньова економіка, корупція, злочинність — це все прояви асоціального (негативного) людського капіталу. Їх високий рівень в Україні свідчить про значну частку асоціального капіталу у складі національного людського капіталу, що є реальною загрозою соціально-економічному і людському розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Петренко В. П. Класифікація людського капіталу підприємства як передумова його продуктивного використання / В. П. Петренко, О. Ю. Мацькевич // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Економічні науки». – 2014. – Вип. 5, ч. 2. – С. 234–238.
2. Капелюшников Р. Трансформация человеческого капитала в российском обществе [Електронний ресурс] / Р. И. Капелюшников, А. Л. Лукьянова. – М., 2009. – 189 с. – Режим доступу: <http://www.hse.ru/data/2013/07/19/1288040190/otchet.pdf>.
3. Корчагин Ю. А. Эффективность и качество национальных человеческих капиталов стран мира [Електронний ресурс] / Ю. А. Корчагин. – Режим доступу: <http://www.lerc.ru/?art=38&page=1&part=bulletin>.
4. Основні статистичні показники зі статистики праці. Економічна активність населення за статтю та місцем проживання у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Уровень безработицы в Украине с 2000 по 2014 гг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/people/unemploy.php>.
6. Динаміка навантаження не зайнятих трудовою діяльністю громадян на вільні робочі місця за професійними групами у 1999–2012 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2006/rp/zrp/zrp_u/nav_rik_u.html.

7. Добрынин А. Н. Человеческий капитал в транзитивной экономике. Формирование, оценка, эффективность использования / А. Н. Добрынин, С. А. Дятлов, Е. Д. Цыренова. – СПб. : Наука, 1999. – 312 с.
8. Розмаинский И. Почему капитал здоровья накапливается в развитых странах и проедается в постсоветской России? [Электронный ресурс] / И. Розмаинский // Вопр. экономики. – 2011. – № 10. – С. 113–131. – Режим доступа: <http://www.demoscope.ru/weekly/2011/0487/analit03.php>.
9. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості : нац. доп. / кер. авт. кол. Е. М. Лібанова / Ін-т демографії та соц. дослід. ім. М. В. Птухи. – Умань : Вид.-поліграф. центр «Ві-заві», 2012. – 412 с.
10. Архієреєв С. Поєднання соціального й асоціального капіталу як критерій пост-трансформаційного стану економіки / С. Архієреєв // Екон. теорія. – 2014. – № 1. – С. 24–36.
11. Степаненко В. Необхідно розірвати коло взаємної недовіри [Електронний ресурс] / В. Степаненко. – Режим доступа: <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page83-1338.html>.

REFERENCES

1. Petrenko V. P., Matskevych O. Yu. (2014) Klyasyfikatsiia liudskoho kapitalu pidpriemstva yak peredumova yoho produktyvnoho vykorystannia. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriiia Ekonomichni nauky. Vypusk 5. Chastyna 2. 234–238.
2. Kapeliushnykov R., Lukianova A. L. (2009) Transformatsiia chelovecheskogo kapitala v rossyiskom obshchestve. Retrieved from: <http://www.hse.ru/data/2013/07/19/1288040190/otchet.pdf>.
3. Korchahyn Yu. A. Effektivnost y kachestvo natsyonalnykh chelovecheskykh kapitalov stran myra. Retrieved from: <http://www.lerc.ru/?art=38&page=1&part=bulletin>.
4. Osnovni statystychni pokaznyky zi statystyky pratsi. Ekonomichna aktyvnist naselennia za statti u ta mistsem prozhyvannia u 2013 rotsi. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Uroven bezrabotytsi v Ukraini z 2000 po 2014 rr. Retrieved from: <http://index.minfin.com.ua/people/unemploy.php>.
6. Dynamika navantazhennia ne zainiatykh trudovoiu diialnistiu hromadian na vilni robochi mistsia za profesiinymy hrupamy u 1999–2012 r. Retrieved from: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2006/rp/zrp/zrp_u/nav_rik_u.html
7. Dobrynyn A. N., Diatlov S. A., Tsyrenova E. D. (1999) Chelovecheskyi kapital v tranzytyvnoi ekonomyke. Formyrovanye, otsenka, effektivnost yspolzovaniya / A. N. Dobrynyn. – SPb. : Nauka, 1999. – 312 s.
8. Rozmaynskiy Y. (2011) Pochemu kapital zdorovia nakaplyvaetsia v razvytykh stranakh y proedaetsia v postsovetskoii Rossyiy? Voprosy ekonomiky. № 10. 113-131. Retrieved from: <http://www.demoscope.ru/weekly/2011/0487/analit03.php>.

9. Stalyi liudskyi rozvytok: zabezpechennia spravedlyvosti: Natsionalna dopovid (2012). Ker. avt. kol. E. M. Libanova. Instytut demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen im. M. V. Ptukhy. – Uman: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Vi-zavi», 2012. – 412 s.
10. Arkhiereiev S. (2014) Poiednannia sotsialnoho y asotsialnoho kapitalu yak kryterii posttransformatsiinoho stanu ekonomiky. Ekonomichna teoria. № 1. 24–36.
11. Stepanenko V. Neobkhidno rozirvaty kolo vzaiemnoi nedoviry. Retrieved from: <http://dialog.org.ua/ru/dialog/page83-1338.html>.

Стаття надійшла до редакції 10.07.2015.

Рецензент — доктор економічних наук, професор О. С. Марченко, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна.

Reviewer — Marchenko O. S., Doctor of Economic Sciences, Professor, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine.

Рецензент — доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економічної теорії І. В. Тимошенко, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

Reviewer — Timoshenkov I. V., Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor of the Economic Theory Department, V. N. Karazin Kharkiv National University.

Е. Н. НОСИК

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента и администрирования Национального фармацевтического университета, Харьков

НЕРАБОТАЮЩИЙ ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ В УКРАИНЕ: СОДЕРЖАНИЕ И ПОСЛЕДСТВИЯ

Раскрыто содержание категории неработающего человеческого капитала как экономических отношений по поводу изъятия по разным причинам сформированного и накопленного запаса знаний, способностей, навыков и умений человека из общественного оборота, увеличение масштабов которого является деструкцией национального человеческого капитала и фактором его деградации. В соответствии с критерием общественного применения и отдачи определены основные типы неработающего человеческого капитала — абсолютно, относительно и формально неработающий человеческий капитал. Доказано, что увеличение неработающей части национального человеческого капитала обуславливает рост негативного человеческого капитала.

Ключевые слова: человеческий капитал, неработающий человеческий капитал, абсолютно, относительно и формально неработающий человеческий капитал, деструкции человеческого капитала, негативный человеческий капитал.

O. M. NOSYK

PhD. in Economics, associate professor, associate professor of the Department of Management and Administration, National University of Pharmacy, Kharkiv

UNEMPLOYED HUMAN CAPITAL IN UKRAINE: THE SENSE AND CONSEQUENCES

Problem setting. Significant increase of a share of unemployed persons within the structure of national human capital of Ukraine is one of indicators of its destruction in the modern period of local and global social transformations.

Recent research and publications analysis. Changes within the human capital structure have been examined in papers of domestic and foreign scientists, e.g. S. Arkhiereiev, R. Kapeliushnikov, Yu. Korchahin, A. Lukianova, O. Matskevych, V. Petrenko. Nevertheless, the sense, the main types, and social and economic consequences of the growth of the unemployed human capital in Ukraine haven't been thoroughly analyzed yet.

Paper objective. The paper objective comprises several components, namely defining an economic category of unemployed human capital. Using this methodological instrument, the author also substantiates the main types of the unemployed human capital and determines reasons of its increase in Ukraine.

Paper main body. The unemployed human capital category characterizes social and economic relationships regarding exemption of a share of a formed and accumulated reserve of knowledge, abilities, skills, and habits from public turnover. Growth of scopes of the unemployed human capital is an indicator of destructive changes of the human capital and a factor of its deterioration. Human capital is absolutely unemployed whether it is exempted from public and productive usage. Human capital is relatively unemployed whether it is used in those activity types, which don't conform to a level of an accumulated reserve of knowledge. Human capital is formally unemployed whether there is nonconformity between diplomas of education and a real reserve of human's knowledge.

Conclusions of the research. The increase of the unemployed human capital share is destruction. This fact indicates that the human capital has ceased to perform the role of a factor of social and economic development.

Short Abstract for an article

Abstract. The author has defined a category of unemployed human capital as economic relationships regarding exemption of a share of a formed and accumulated reserve of knowledge, abilities, skills, and habits from public turnover on account of different reasons. Growth of scopes of the unemployed human capital is an indicator of destructive changes of human capital and a factor of its deterioration. The author has determined the main types of the unemployed human capital according to the criterion of public usage and efficiency, which include absolutely, relatively, and formally unemployed human capital. The article proves that the growth of a share of the unemployed national human capital leads to increase of negative human capital.

Key words: human capital, unemployed human capital, absolutely, relatively, and formally unemployed human capital, human capital destruction, negative human capital.